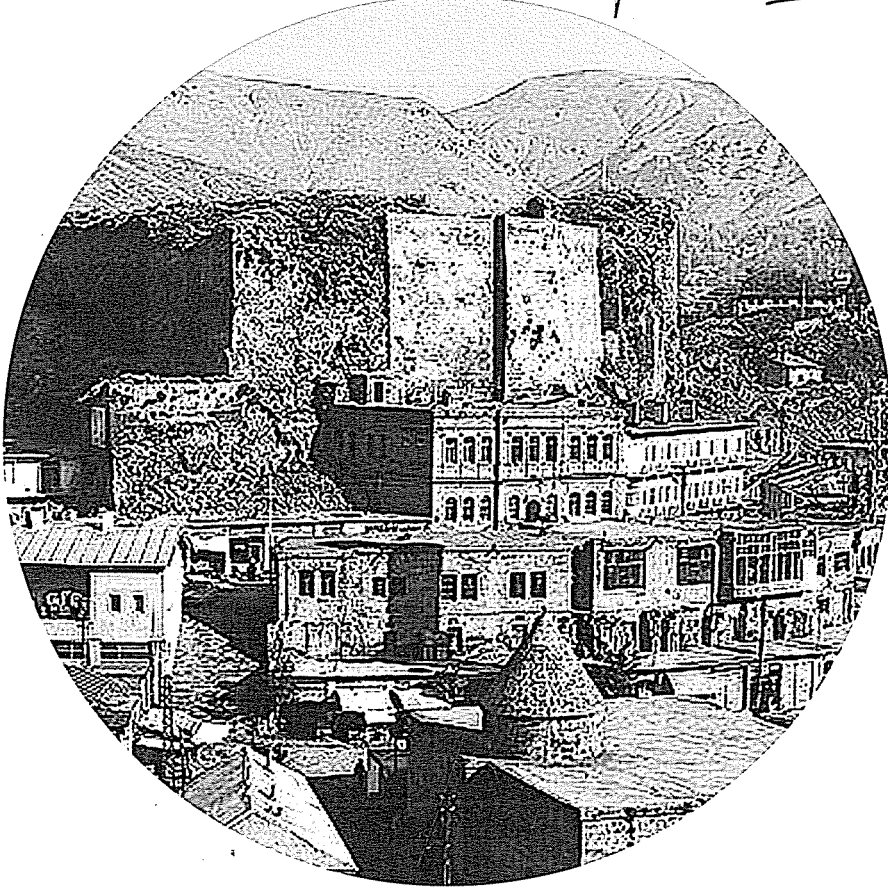

İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesine

Armağandır

Prof. Dr. Oktay
Bellİ

II.
**VAN GÖLÜ HAVZASI
SEMPOZYUMU**

ERÜ

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	175132
Tas. No:	856.16 VAN. G

EDİTÖR
OKTAY BELLİ

ARVÂS VE ARVÂSİLER'İN VAN GÖLÜ HAVZASI'NDAKİ ETKİNLİKLERİ

Dündar ALİKILIÇ*

İlhanlı Devleti'nin kurucusu olan Hülâgu'nun Bağdat katliamıyla birlikte İslâm coğrafyasında zorunlu bir hareketlilik başlamıştı. Yüzyıllardır İslâm dünyasının başkenti olan Bağdat yıkılmış, bütün kültürel mirası enkaz altında kalmıştı. Moğolların İslâm dünyasına verdiği diğer bir zarar da, İslâm dünyasının başsız (halifesiz) kalmasıydı. Bu dönemdeki karışıklıklar neticesinde, tarih boyu meşhur olan bazı aileler de Bağdat'tan ayrılmaya karar vermişti. Bu ailelerden biri de Hazreti Muhammed'in torunlarından Hazreti Hüseyin'in sulbundan gelen, "Ehl-i Beyt" diye tabir edilen Seyyidler'dir.

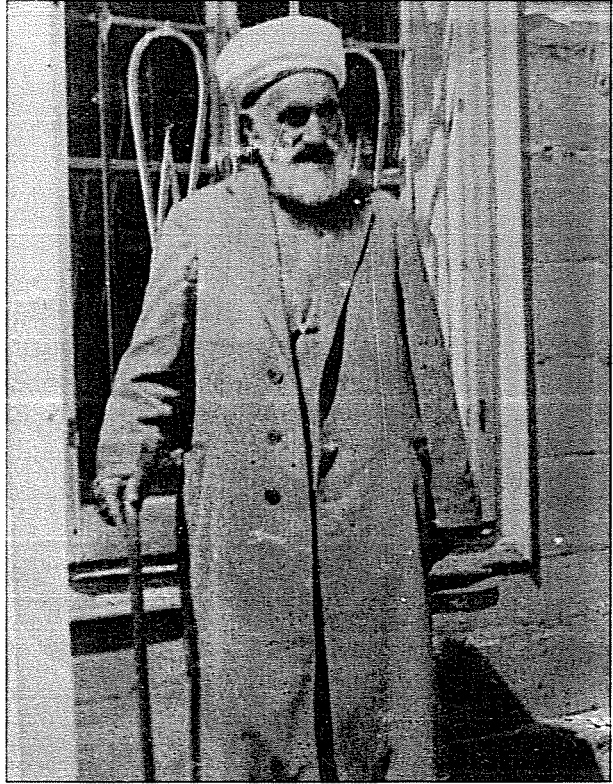
Hülâgu'nun Bağdat'ı istilâsında, anne tarafından akrabaları bulunan Seyyid Abdülkâdir-i Geylânî hazretlerinin torunlarından Seyyid Abdürrezzak'ın en büyük halifesi Şeyh Kasım-ı Bağdâdî, büyük bir aileyle ve ayrıca Abbâsî halifelerinin etrafında 'dağılmış' bazı ailelerle birlikte sırasıyla Musul, Mardin, Diyarbakır, Urfa ve Bitlis civarına yerleşirler.¹

Moğolların bölgedeki hâkimiyetlerinden sonra, uzun zaman bölgede küçük beylikler ya da devletler şeklinde cereyan eden hâkimiyet Osmanlı Devleti ile birlikte bir bütünlük sağlamıştı. Yavuz Sultan Selim'in Türk-İslâm birliğini kurmasıyla oluşan olumlu ortam neticesinde bölgedeki küçük beylikler de, Osmanlı idaresi altında beyliklerini ya hükümet ya da ocaklık olarak devam ettirmişlerdi.

Osmanlıya bağlı bir "Ocaklık" olan Hakkâri Beyleri (İrisân Beyleri), Kuzey Irak Bölgesi'nden Van Gölü Havzası'na kadar olan bölgenin hâkimi durumundaydılar. Beyliğin en ihtişamlı dönemini yaşatan İbrahim Han Bey, bu

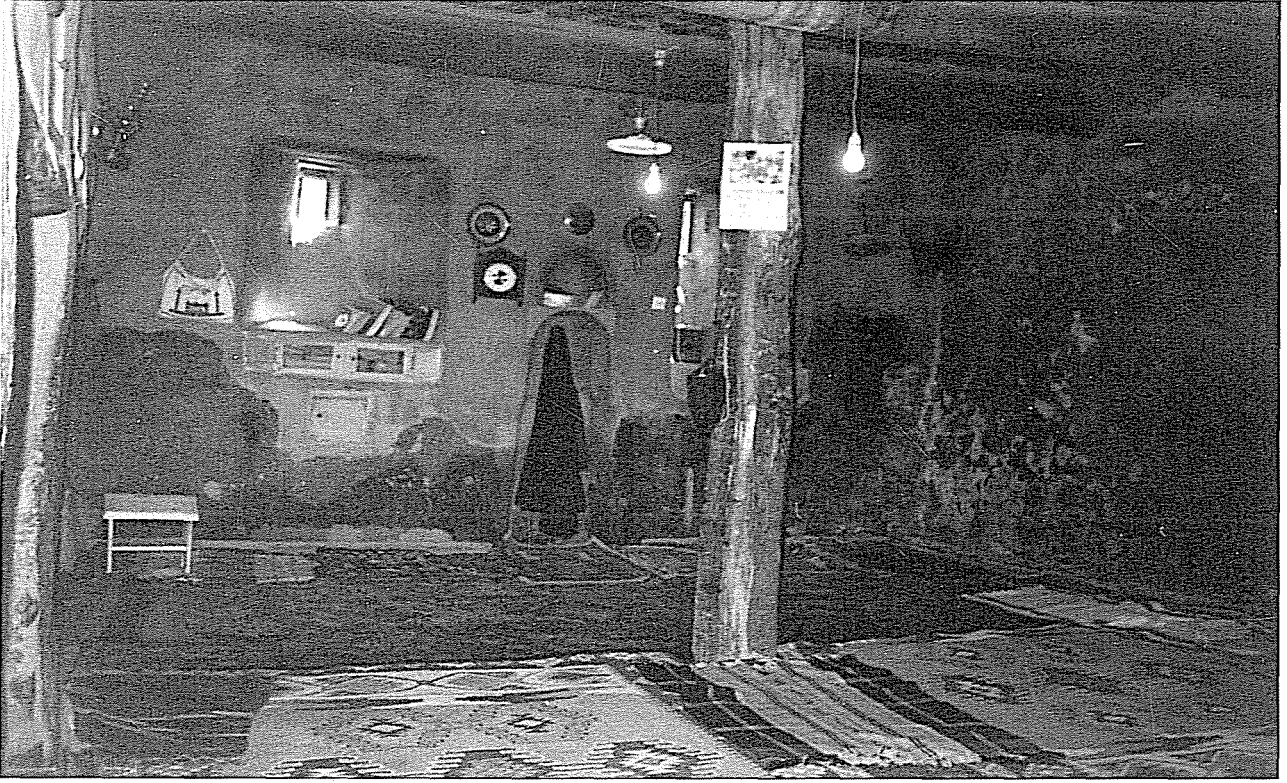
dönemde bölgeye göç etmiş olan Seyyid ailesinden Seyyid IV. Kasım'ın oğlu Molla Muhammed'e kızı Fatma'yı vererek kendine damat edinmişti.

İbrahim Han Bey, Seyyid Molla Muhammed'in arzusu üzerine birlikte İrisân Beyliği'nin merkezi olan Çölemerik'ten ayrılarak ilim öğretmek ve insanları irşad ile meşgul olacak münasip bir yer aramaya çıktılar. Gezdikleri yerler arasında, şimdiki Van vilâyetine bağlı Bahçesaray (Müküs) kazasının güney- batısında bulunan, daha sonra Arvâs Dağı adı verilen dağın vadisini beğendiler.

Seyyid Abdülhakim Arvasi.

* Yrd. Doç. Dr. Dündar Ali KILIÇ, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Arşivcilik Anabilim Dalı, Erzurum-TÜRKİYE email:dalikilic@yahoo.com / vakanus38@yahoo.com

500 Yıllık Arvas Camii, içerden.

Seyyid Molla Muhammed, Hakkâri Beyi İbrahim Han Bey ile birlikte Arvâs köyünün ve külliyesinin temelini attılar. Bir ev, bir dergâh ve bir de medrese yaptılar. İkisi de sırtında taş taşıyıp, halen mevcut olan iki katlı camiiyi inşa ettiler. İbrahim Han Bey, oradan ayrılmadan Arvâs ve çevresini eğitim için vakfetti. Sonra dua isteyip beylik merkezi Çölemerik'e döndü.²

Seyyid Molla Muhammed, burada vakit geçirmeden eğitime başlar. Camiden başka, gerekli kitaplar için bir de kütüphane yaptırır. Daha sonra meşhur olacak olan Arvâs Kütüphanesi böylece kurulmuş olur. Seyyid Molla Muhammed'in kurduğu Arvâs Kütüphanesi'nde üç bin kadar el yazması kitap bulunuyordu. Bu kütüphanedeki kitapların bir kısmı, müelliflerin orijinal yazmalarıydı. Hemen her türlü ilim ve fenne ait büyük bir hazine olan bu kütüphane, ne yazık ki, Birinci Dünya Savaşı'nda Ermeniler tarafından yakılmıştır.³

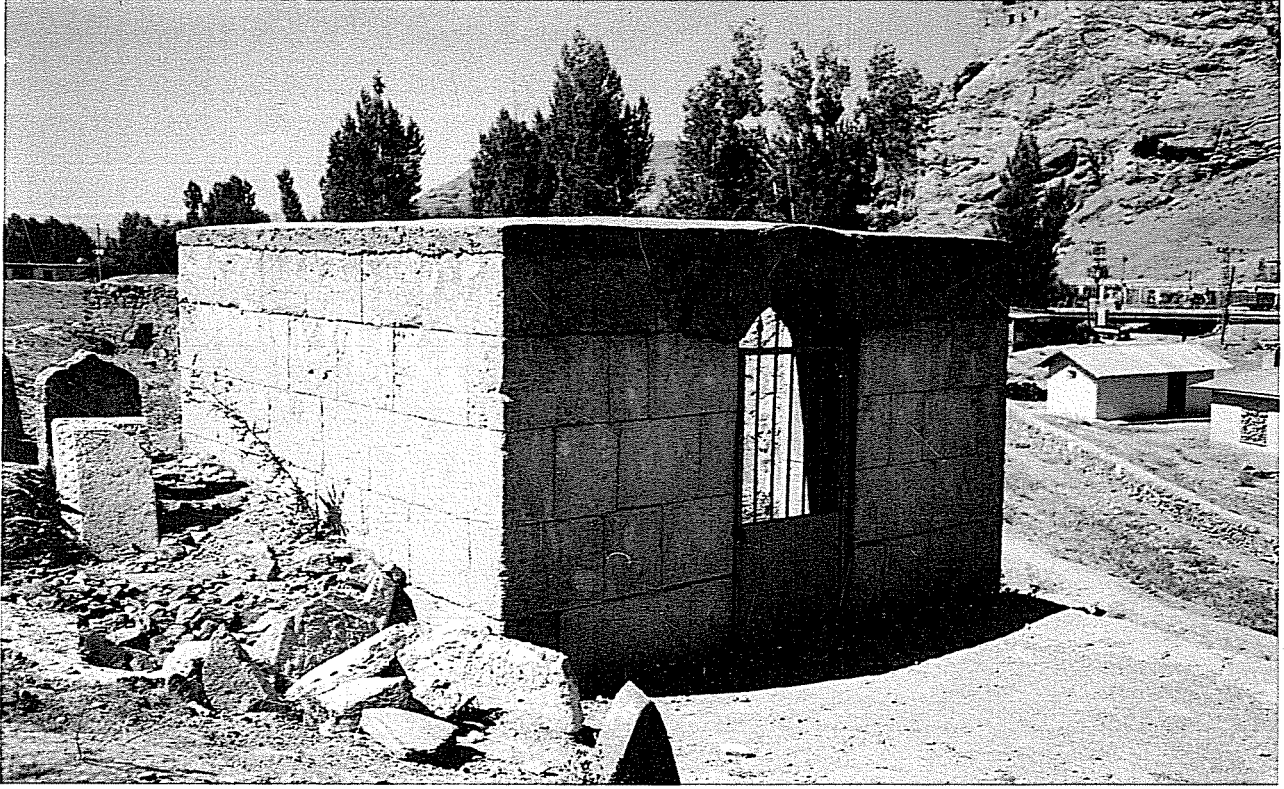
Seyyid Molla Muhammed'in değişik inançların bulunduğu bu bölgeyi seçmesi çok önemlidir. Zira bölge, İran'a yakın bir yer olup, İran'daki şia tehlikesinin Anadolu topraklarına sızmasını önler. Osmanlı Devleti ile İran

arasında sınır teşkil eden bölgenin istikrarını bir nevi bu seçkin aile sağlar. Arvâs Medresesi, bölgeyi aydınlatacak müstesna âlimler yetiştirir. Bundan dolayı Molla Muhammed'in ismi "Seyyid Muhammed Kutb" unvanı ile meşhur olmuştur.

Arvas, "Cibal-i rasiyattan" alındığına delalet eden bu isim, Arapça'dır. Cibal, cebel (dağ) kelimesinin cem'i (çoğulu) dir. Rasiy, yalçın demektir. Arvas, ism-i tafdil olup, daha yalçın manasına gelmektedir. Buraya ilk yerleşen Seyyid Muhammed Kutb'dan itibaren XX. yüzyıla kadar bu köyden yetişen din ve tasavvuf adamlarına "Arvâs Seyyidleri" ismi verilmiştir.⁴

Cumhuriyetin ilânından sonra Müküs ismi Bahçesaray olarak, Arvâs da Doğanyayla olarak değiştirilmiştir. Bu aileden yetişenler bu köyün adına izafetle "Arvâsîler" olarak tanındı. Soyadı kanunu çıktıktan sonra da köylerinin adı, soyadı olarak kullanılır oldu.⁵

Seyyid Muhammed'in oğlu Kemaleddin, onun oğlu Cemaleddin olup, "Âlim-i Rabbânî", "Alimüddin" isimleriyle meşhûr olmuştu. Seyyid

Van-Hoşab'ta Seyyid Abdurrahman Türbesi.

Cemaleddin'in oğlu Seyyid İbrahim, onun oğlu Seyyid Muhammed Şehabeddin'dir. Onun oğlu Seyyid Muhammed olup "Veli" unvanı ile tanınırdı. Marifetnâme'de İbrahim Hakkı Hazretleri bundan sitayişle bahseder.⁶ Seyyid Muhammed'in oğlu Seyyid Abdullah Arvâsî'dir. Hepsisi de, din ve dünya ilimlerinde, tasavvuf ve velâyette kemâl mertebesinde olup, asırlarca bölge halkını aydınlatmışlardır. Hepsinin kabri Arvâs köyü kabristanındadır.

Bilindiği kadarı ile hepsi, bölge icabı olarak Şafî mezhebinde olup, diğer üç mezhebi de bilirler, okurlar, okuturlar, öğretirlerdi. Hâkim olan tarikat, babadan oğula intikal eden Kadirî ve belli bir yerden itibaren ilâveden Çeştî daha sonraları Nakşibendî idi.⁷

Seyyid Abdullah'ın Seyyid Abdurrahim ve Seyyid Abdurrahman adında iki oğlu vardı. Seyyid Abdurrahim'den Doğu Bayezid Arvâsîleri kolu; Seyyid Abdurrahman'dan Hakkâri, Müküs ve Hizan Arvâsîleri kolu gelmektedir.

DOĞU BAYEZİD ARVÂSÎLERİ:

Seyyid Abdurrahim ile başlar. Seyyid

Abdurrahim, Seyyid Abdullah'ın büyük oğludur. Babasının sağlığında Bayezid Beyi Çıldıroğullarından İshak Paşa'nın daveti ve babasının izni ile Bayezid Sancağı'na gitti.

Seyyid Abdurrahim ; Arvâs'da babasının medresesinde ve sohbetinde yetişti. İlim ve hâl bakımından akranını geçip meşhur oldu. Civar şehirlere yayılan şöhretini duyan İshak Paşa, Seyyid Abdurrahim'i tedris ve irşad için Bayezid Sancağı'na istedi. Babasının izni ile Bayezid'e gitti ve gider gitmez medresesini kurdu. Bir yandan tedris, bir yandan irşadla meşgul oldu. Daha önce, meşhur ediplerden şair Ahmed-i Hânî de İshak Paşa'nın davetiyle Bayezid'e gelmişti. Böylece Seyyid Abdurrahim, İshak Paşa'nın muallim ve mürşidi, Ahmed-i Hânî de Paşanın şair ve kâtipliği görevini yürütmüşlerdi.⁸

Seyyid Abdurrahim 1786 yılında vefat edip, kabri Yukarı (Eski) Doğu Bayezid'de, Arvâsî kabristanında Ahmed-i Hânî Mescidi'nin yanındadır. Seyyid Abdurrahim'in vefatından sonra, kendi medresesinde ilim tahsil etmiş ve kendi terbiyesinde yetişmiş oğlu Seyyid İbrahim, İshak Paşa'nın yanında babasının yerini almış, baş danışmanı olmuş, vefat edinceye kadar esas

Seyyid Ahmet Arvasi

vazifesi olan tedris, talim ve irşadla meşgul olmuştur. Osmanlı Devleti adına zaman zaman elçi olarak İran'a gönderilmiştir. 1832 yılında vefat etmiş kabri Doğu Bayezid'deki aile kabristanındadır.

Seyyid İbrahim'in Abdülaziz (öl.1888) adlı oğlundan nesli devam etmiş, torunu Muhammed Siddık 1940'lı yıllarda Doğu Bayezid'de müftülük yapmıştır. Seyyid Abdülaziz'in büyük oğlu Seyyid Emin'dir. 1854'te Yukarı Doğu Bayezid'de tevellüt, 1914'te yine orada vefat etmiştir. Yedi oğlu, iki kızı vardı. Oğullarından Abdülhâkim Arvâsî, meşhur yazar fikir adamı ve pedagog Seyyid Ahmed Arvâsî'dir. Seyyid Ahmed Arvâsî 1932'de Yukarı Doğu Bayezid'de tevellüt etmiş, 1988 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Gazi Eğitim Fakültesi Pedagoji Bölümü'nden mezun olmuş, çeşitli enstitü ve okullarda hizmet vermişti. Günlük gazetelerde yayımlanmış makalelerin yanında, Eğitim Sosyolojisi, Kendini Arayan İnsan, İnsan ve İnsan Ötesi, Türk İslâm Ülküsü, Diyalektimiz ve Estetiğimiz ve İlm-i Hal adlı kitapları yayımlanmıştır.⁹ Seyyid Abdülaziz'in kızı Seyide Hadice, Bayezid Medresesi'nde yetişen ve orada müderrislik yapan Şeyh Muhammed Celâlî ile evlenmiştir. Muhammed Celâlî, Said-i Nursî'nin doğuda ders okuduğu üç hocadan biridir.¹⁰

SEYYİD ABDURRAHMAN KUTB ARVÂSÎ:

Seyyid Abdullah'ın ikinci oğludur. Ağabeyisi Seyyid Abdurrahim'in Doğu Bayezid'e gitmesinden ve babası Seyyid Abdullah'ın vefatından sonra, Arvâs'da, hanedana mensup tek erkek evlat kalmıştı. Bunun için annesi tarafından genç yaşta evlenmeye mecbur edilmiş, bereketli bir neslin yetişmesine vesile olmuştur. Zira Hakkâri, Müküs ve Hizan Arvâsîleri hep bunun evladındandır.¹¹

Seyyid Abdurrahman, Arvâs'da tevellüd edip, Van'ın Hoşâb (Güzelsu) nahiyesinde vefat etmiştir. Sağlığında babasından, babasının vefatından sonra da vaktin büyük âlimlerinden ilim tahsil etmiş, allame olmuştur. Arvâs'da ve Hoşâb'da birer medrese ve hânegâhı vardı. İlim talebesine ders verir, tasavvuf erlerini irşad eder, senenin altı ayında etraf şehir ve kasabalarını dolaşır, insanlara vaaz u nasihatte bulunurdu. Şüliğin Anadolu'ya giriş kapısı olan doğuya ilim ve tasavvufu aşılmaz iki set çekmişti. Vaktin Sultanı II. Mahmud Han kendisini çok sever, sayar, duasını istirham eder, hususi hediyeler gönderirdi. "Âlim-i Arvâsî" ve "Kutb-i Arvâsî" diye tanınırdı. Dokuz oğlu olup hepsi ilim irşadıyla meşgul olmuşlardı.¹²

HİZAN ARVÂSÎLERİ:

Seyyid Abdurrahman Kutb'un oğlu Seyyid Lütfullah'ın neslinden gelenler "Hizan Arvâsîleri" olarak bilinir. Seyyid Lütfullah'ın on bir oğlu olmuştur.

Bir oğul Molla Resul Zeki olup, cömert, veli, âlim bir zattı. Zamanlarında o geniş havalinin en büyük âlimleri sayılan Molla Resul-i Sıbkî, Molla Yahya Mezurfî, Molla Halil Süirdî ve Molla Fakih Tâyrân gibi büyükler bunun huzurunda yetişmiş, unutulmaz simalardır. Kabri Arvâs'tadır.

Seyyid Abdurrahman Kutb'un diğer bir oğlu Seyyid Abdülgaffar'dır. Arvâs'da tevellüd ve neşet etmiş. 1877-78 Osmanlı- Rus harbinde Ağrı Dağı'nda şehit düşmüş ve orada defn olunmuştur.

Bunun üçüncü oğlu Molla Şerif olup

Bitlis-Hizan'da Seyyid Sıbgatullah Arvasi'nin mezarı.

onunda bir oğlu Abdülgaftar'dı. Permis'de tevellüd etti. Bitlis'de Reisül-ulema idi. Bitlis Kızıl Mescid'de müderrislik yaptı. Oraya yakın Deliklitaş mevkiinde Sürüm köyünde Rus Kazakları tarafından şehit edildi. Kabri oradadır. Kardeşi Muhammed Şefik İstanbul'da Sultan Ahmed Camii imamı idi. Ağabeyisinden Said-i Nursî ile birlikte ders okuduğunu söylemiştir.¹³ Said-i Nursî'nin ders okuduğu üçüncü hocası ise Van'ın Gevaş ilçesindeki Arvâs müderrislerinden Şeyh Muhammed'dir.

SEYYİD SİBGATULLAH (GAVS-İ HİZANÎ):

Seyyid Molla Lütfü'nün oğludur. Seyyid Tâhâ-i Hakkârî'nin halifeleri arasında Seyyid Muhammed Salih'ten sonra tasarrufu en kuvvetli olan halifesidir.

1829'da Van'da Seyyid Muhyiddin'den, daha sonra Şeyh Halid-i Cezrî'den, Mursî Bitlisî'den ve Abdülkadir Lirdî'den yetişti. 1840'da Seyyid Tâhâ-i Hakkârî'den icazet alıp Bitlis'in Hizan ilçesinde irşadla meşgul oldu. Çok üstün halleri olup, ora halkınca açıkça müşahade edildiğinden "Gavs-i Hizanî" diye meşhûr oldu. 1870 yılında vefat etmiş, kabri Hizan'da Gayda denilen yerdedir.¹⁴

Seyyid Sıbgatullah'ın, Celâleddin, Behaeddin, Nur Muhammed, Hasan, Hamza, Sultan Veled ve Burhaneddin adında yedi oğlu vardı. Seyyid Celâleddin 1877-78 Osmanlı - Rus Savaşında büyük kahramanlıklar göstermiş, 1878'de vefat etmiştir. Seyyid Ali (ki Abdülhamid Han kendisine Ağa kardeşim diye hitap ederdi) isminde bir oğlu olup amcaları Şehabeddin ve Muhammed Şirin ile birlikte şehit edilip, kabirleri Bitlis'in Seyidoba köyündedir. Seyyid Ali'nin, Selahaddin adındaki oğlu Demokrat Parti döneminde Bitlis mebusu olup bir müddet Yassıda'da kaldıktan sonra memleketi Gayda'ya dönüp burada vefat etmiştir. Selahaddin'nin çocukları İnan ve Gaydalı soy isimlerini kullanmışlardır. Selahaddin'in Zeynelabidin ve Kâmuran adında iki oğlu vardı. İkisi de Bitlis Milletvekilliği ve Senatörlüğü yapmışlardır.

MÜKÜS ARVÂSİLERİ:

Seyyid Abdurrahman Kutb'un oğullarından biri Seyyid Abdülhamid'dir. Arvâs'ta kalarak, Arvâs Medresesi'nin idaresini yürütmüştür. Müküs (Bahçesaray) 'ün Arvâs havzasında bulunan çocukları burada çoğaldıkları için bunlara Müküs Seyyidleri veya Müküs Arvâsîleri adı verilmiştir.¹⁵

Seyyid Fehim ve oğlu Muhammet Arvasi'nin mezarı.

Müküs Arvâsîlerinin en meşhuru Seyyid Fehim Arvâsî'dir. Babası Seyyid Abdülhamid, annesi Bayezid Arvâsîlerinden Seyyid İbrahim'in kızı Seyyide Emine'dir. 1825'de Arvâs'ta tevellüd ve 1898'de yine Arvâs'ta vefat etmiştir.

Lakabı "Hazreti Şeyh" ve "Allame" idi. Arvâs ve Müküs'teki Mîr Hasan Veli Medresesinde ilim tahsilden sonra, Cizre'ye gidip Mevlânâ Halid-i Bağdâdî'nin hulefasından Şeyh Halid Cezrî'den, akabinde şarkın irşad ve medar kutbu Seyyid Tâhâ-i Hakkâri'den, amcazâdesi Seyyid Sıbgatullah ile beraber yetişmiştir. Bir müddet Muş'un Bulanık kazasındaki meşhur âlim Molla Resul Sıbkî'den de ilim okumuştur.

Kanaat, tevekkül, zühd, muhabbet, rıza ve teslimde emsalsiz idi. İki defa hacca gitmişti. Zamanında ve Van vilâyetinde benzeri yok idi. Her nevi ilmi, ziraati ve sanatları pek iyi bilirdi. Van valisi çözemediği işlerini gelip sorar ve çözerdi. Oğlu Seyyid Muhammed Emin, Seyyid Abdülhâkim Arvâsî, Halife Derviş, Halife Ali, Molla Abdülcelil ve Şeyh Resul gibi allameler yetiştirmişti. İlimde mezunları altmış kadardı. Yazları Van'da kalır, Van halkını irşad ederdi. Osmanlı- Rus Harbinde talebesiyle birlikte Doğu

Bayezid Cephesi'nde bulunmuş kahramaınca savaşmışlardı.

Oğullarından Seyyid Muhammed Sıddık, Van müftüsü iken Birinci Dünya Savaşı'nda Van'ın Gürpınar ilçesinde Ermeni komiteciler tarafından şehit edilmişti. Diğer bir oğlu Seyyid Muhammed Masum 1879'da Arvâs'ta tevellüd, 1942'de yine Arvâs'ta vefat etmiştir. Adilcevaz müftüsü iken Birinci Dünya Savaşı'nda milis kuvvetleriyle harbde büyük hizmetler yapmıştı. Van Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurucuları arasında bulunarak İstiklâl Savaşı'nı desteklemiş, T.B.M.M.'ne Van mebusu olarak davet edildiği halde katılmamıştı.¹⁶

Arvâs Seyyidlerinin etkisinin bulunduğu geniş sahada hiçbir şîî ve şîî hareketi bulunmazdı. Bu vesileyle Osmanlı Devleti'nin Şark'ta bu konu ile alakalı hiçbir meselesi olmazdı. Bu bakımdan bu bölge tam emniyet ve güven içerisinde sükûnette olurdu.¹⁷

HAKKÂRİ (BAŞKALE) ARVÂSÎLERİ:

Seyyid Abdurrahman Kutb'un oğullarından biri de Seyyid Molla

Muhammed'dir. O zamanlar Hakkâri'ye tabi Başkale kasabasına yerleşerek nesli burada devam etti. Âlim, kâmil, kadirşinas ve hâl ehli olup, o civarın en büyük müşidi ve kutbu olan Seyyid Tâhâ-i Hakkâri'nin sohbetinde bulunmuştu. Bir kızı ve yedi oğlu vardı. Oğullarından Seyyid Muhyiddin müftü olup, Başkale Arvâsîlerinin belkemiğini teşkil eder. Seyyid Muhyiddin'in Hasan ve Mustafa isminde iki oğlu vardı. Seyyid Mustafa, "Halife Mustafa" olarak bilinir. Seyyid Abdülhâkim Arvâsî hazretlerinin babaları ve ilk mürebpleri olup, Seyyid Tâhâ-i Hakkâri'nin halifesidir.

SEYYİD ABDÜLHÂKİM ARVÂSÎ:

Halife Mustafa'nın birinci oğludur. Son asrın nadir, belki ender yetiştirdiği, büyük tanınmış âlim ve velilerindedir. İrşadı doğuyu ve batıyı içine almış eserleri bütün dünyanın hayranlıkla okuduğu ilmi ile amel müşid-i bî emsal idi.

1865'de Başkale'de doğdu. Babasından ve müşidi büyük âlim Seyyid Fehim Arvâsî'den yetişerek bütün ilimlerden icazet aldı. Arvâs Medresesi'nden mezun olduktan sonra Başkale'ye gelerek burada bir medrese kurmuş,¹⁸ yıllarca Doğu Anadolu Bölgesi'nin tenviriyiyle uğraşmıştır. Doğu Anadolu Bölgesi'ne şîliğin girmesini önlemiş, millet ve devlet bütünlüğünü teminle beraber, çok sayıda âlim ve veli yetiştirmiştir.¹⁹ Bu üstün gayreti Osmanlı Devleti tarafından taltif edilmiş, kendisine ve medresesine devlet tarafından hususi yardımlarda bulunulmuştur.²⁰

1914'te Rus askeri Başkale'ye yaklaştığında, Ermenilerin yapığı zulüm ve katliamdan akrabalarından büyük bir kalabalıkla hicret ederek Revandız, Erbil, Musul, Adana, Eskişehir ve nihayet 1919'da İstanbul'a gelerek Eyyüb Sultan'da Mürteza Efendi Mescidi'nin imamlığına tayin olundu.

Basılmamış risaleleri yanında basılmış olan başlıca eserleri şunlardır; Rabıta-i Şerife, Er-Riyâd-ut-Tasavvufiye, Mevlid Risalesi, Tesbih Kullanmanın Meşruiyeti, Ecdâd-ı Peygamberi, Eshab-ı Kiram, İslâm Hukuku, Keşkül.

Yıllarca İstanbul'da halka vaaz u nasihatte bulundu. Süleymaniye Medresesi'nde, Tasavvuf Kürsüsü'nde derslere girdi. Sultanu's-Şuera (Şairler Sultanı) Necip Fazıl Kısakürek, kendisinden çok istifade etti. 1943 senesinde Ankara'da bulunduğu sırada vefat etti. Kabri Bağlum Mezarlığındadır.²¹

Oğullarından Seyyid Ahmet Neyyir Mekki, İstanbul'da Üsküdar ve Kadıköy müftülüklerinde bulunmuş, bu vazifede iken 1967 senesinde vefat etmiştir. Seyyid Abdülhâkim Arvâsî'nin biraderi Seyyid Muhammed Tâhâ, Van vilâyeti Nakıbü'l-Eşrafı idi. Osmanlı Meclis-i Mebusanında Hakkâri mebusu olarak bulunmuş, değerli bir âlim idi. 1929'da vefat etmişti. Kabri ağabeyinin başucu tarafındadır.

Seyyid Muhammed'in beşinci oğlu Seyyid Hamid Paşa'dır. Seyyid Fehim Arvâsî'nin müntesiplerinden olup Osmanlı Devleti'nin doğuda oluşturduğu Hamidiye Alayları'nın kurulmasında katkı sağlamış, paşalık unvanı almıştı. Oğullarından Seyyid İbrahim, Hakkâri ve Van mebusu olarak mecliste bulunmuş, Şemdinli'nin Türkiye hudutları içerisinde kalmasını sağlamıştır.²² "Tarihi Hakikatler" adlı hatıratı yayımlanmıştır. 1965 senesinde Ankara'da vefat etmiştir.

Bu kollardan ayrı olarak Arvâsîlerin diğer bir kolu, Molla Abdurrahman'ın ilk oğlu Seyyid Abdullah'a ait Züguh (Daldere) Arvâsîleridir. Ayrıca Seyyid Abdurrahman'ın diğer bir oğlu da Molla Efendi denilen Seyyid Muhammed Efendi'dir. Bunlar da Alan Arvâsîleri diye anılır olmuşlardır.

Arvâs Medresesi'nde okuyanların çoğunluğunu Irak, Kerkük, Süleymaniye ve Doğu Anadolu Bölgesi'nin çeşitli yerleşim yerlerinden gelenler teşkil ederdi. İlim, ilimdeki ciddiyet ve sadelik, İstanbul medreselerini andırırdı. Arvâs Medresesi'nin etki alanı ise İran'ın batısından Kuzey Irak bölgesine, Doğu Anadolu Bölgesi'nden tüm Anadolu'yu kapsamıştır.

Görüldüğü gibi Doğu Anadolu'nun çeşitli

il ve ilçeleriyle beraber bazı köylerinde bu seçkin ailenin evlatları yaşamış ve hâlâ yaşamaktadır. Biz bu tebliğimizde, bu ailenin herkes tarafından bilinen meşhurlarından bahsettik.

İlimle işigali birinci vazife edinmiş bu değerli aile sadece Van Gölü Havzası'nda değil, tüm Anadolu topraklarında hatta memleketimizin dışında pek çok ülkede de bilinmektedir. Belki de tarih boyunca saltanat sahibi olmuş ailelerin haricinde insanlığa bu denli faydaları olmuş ikinci bir aile daha mevcut değildir. Bu ülke coğrafyasına yaptıkları hizmetlerden sonra sevenlerinden biri isimlerini ebedileştirmek için yaptırdığı çeşmede şöyle bir kitabe yazmıştır:

Buradaki ses manevi uluların sesidir,
Na ehle pınar, ehle nur ve feyz çeşmesidir,
Kalb destini boş getir, doldurmak istiyorsan,
Korkma bitmez, Nehri'nin Arvâs'ın
deresidir.²³

DİPNOTLAR

- 1 Abdüllatif Uyan, *Menkıbelerle İslâm Meşhurları Ansiklopedisi*, İstanbul 1983, C.I, s.37
- 2 Dündar Alikılıç, *Abbâsî Devleti'nden Hakkâri Beyliği'ne İrivân Beyleri*, İstanbul 2006, s. 65
- 3 İbrahim Arvas, *Tarihi Hakikatler*, İstanbul 2005, s.148
- 4 İbrahim Arvas, a.g.e. s. 149
- 5 S.Ahmed Arvasî, *Doğu Anadolu Gerçeği*, Ankara 1988, s. 5
- 6 Erzurumlu İbrahim Hakkı, *Marifetnâme* (Sadeleştirme: A.Faruk Meyan), İstanbul, 1999, s. 1057
- 7 M.Süleyman Kuku – S.Ahmed Arvâsî, *Ehl-i Beyt ve Bazı Şecereceler*, İstanbul 1988, s.126
- 8 M.Süleyman Kuku – S.Ahmed Arvâsî, a.g.e. s. 127
- 9 Biyografi net. "Seyyid Ahmet Arvasi Biyografisi"
- 10 M.Süleyman Kuku – S.Ahmed Arvâsî, a.g.e., s. 128
- 11 M.Süleyman Kuku – S.Ahmed Arvâsî, a.g.e., s. 133
- 12 *Doğu Anadolu Evliyaları*, İstanbul 2004, C.II. s. 312
- 13 M.Süleyman Kuku –S.Ahmed Arvâsî, a.g.e, s.137
- 14 M.Süleyman Kuku –S.Ahmed Arvâsî, a.g.e., s. 143
- 15 M.Süleyman Kuku –S.Ahmed Arvâsî, a.g.e., s. 149
- 16 Abdüllatif Uyan,a.g.e., C.III, s. 1539
- 17 Süleyman Kuku, *Gün Batarken Gördüğüm Son İylik*, Erzurum 2004, s.17
- 18 BOA. A.MKT. MHM. Dosya no: 497, Gömlek no: 46
- 19 Sami Önal, *Saadettin Paşa'nın Anıları Ermeni - Kürt Olayları* (Van -1896), İstanbul 2003,s.122
- 20 BOA. I. DH. Dosya No: 1069,Gömlek no:83884
- 21 M.Süleyman Kuku –S.Ahmed Arvâsî, a. g. e. , s.161
- 22 İbrahim Arvâs, a. g. e., s. 36
- 23 Trabzon'un Sürmene ilçesine bağlı Baştımar Köyü'ndeki "Çeşme" kitabesi